

Magdalena Grabowska
Uniwersytet Gdański

**‘UNTIL NOW HAVE ALL OF YOU ASKED
NOTHING IN MY NAME’ (J 16, 24).
THE PRAGMATICS OF PRAYERS
IN CHARISMATIC EVANGELICAL
COMMUNITIES**

ABSTRACT

The paper addresses the issue of speech acts in charismatic evangelical groups. Its main thrust oscillates around the notion of prayer and its untypical character. The features that make this speech act unique comprise elements that betray traits of the magical function of language. At the same time there is a lack of classical forms of address, typical for more traditional Christian Churches.

Keywords:

charismatic movement, evangelicalism, language pragmatics, prayer, speech acts.

Wstęp

Artykuł zwraca uwagę na specyfikę zachowań językowych, których obecność można obserwować w trakcie zgromadzeń w protestancko-ewangelicznych kościołach charyzmatycznych wyrosłych na gruncie tak zwanej drugiej reformacji¹ oraz ruchu zielonoświątkowego. W centrum uwagi znalazła się modlitwa mówiona w obecności zgromadzenia ludzi wierzących, której pragmatyczny charakter odbiega od typowych aktów

¹ Termin ten ma przynajmniej dwa znaczenia. Pierwsze przywołuje na myśl odnowę życia duchowego i religijności, która miała miejsce w XIX w. na Wyspach Brytyjskich. Nastąpił wówczas powrót do korzeni chrześcijaństwa, którego przejawem było odnowienie wiary w duchu ewangelicznym. Mianem drugiej reformacji nazywa się współcześnie wszelkie zmiany dziejące się w łonie protestantyzmu, w tym wyłanianie się nowych ugrupowań charyzmatycznych.

modlitewnych spotykanych w kościołach o bardziej tradycyjnym, ewangelikalnym lub chrześcijańskim rodowodzie. Rosnącą popularnością cieszą się wezwania odzwierciedlające postulaty jednego z amerykańskich ruchów ewangelikalnych, a mianowicie Ruchu Wiary. Wśród wyróżników wypowiedzi modlitewnych, które można dostrzec, uczestnicząc w nabożeństwie charyzmatycznym, jest mowa magiczna. Wierni uważają, że odrodzeni duchowo chrześcijanie mogą skutecznie wpływać na rzeczywistość². Modlitwa ma być prowadzona z wiarą i mocą w spełnienie wypowiedzianych słów. Wierzący zamiast prosić Boga o potrzebne łaski i błogosławieństwa, powinni je ogłaszać w przekonaniu, że wiara chrześcijanina ma moc równą tej, którą mieli pierwsi apostołowie.

1. Ruch charyzmatyczny

Używany w artykule termin ruch charyzmatyczny nie został dostatecznie jasno zdefiniowany w źródłach religioznawczych³. W. Włoch⁴ wprowadza pewną klasyfikację terminologiczną i proponuje odróżniać ruchy zielonoświątkowe o bardziej tradycyjnym porządku od charyzmatycznych (zwanym również neopentakostalnymi), które cechuje większa nowoczesność oraz zróżnicowanie. Z kolei Z. Pasek zwraca uwagę na zamieszanie w zakresie stosowania terminu „Kościół charyzmatyczny”. Praktyka wskazuje, że jest on używany zarówno w odniesieniu do bardziej tradycyjnego Kościoła zielonoświątkowego, jak i do przedstawicieli współczesnego nurtu pentekostalizmu, zwanego także neopentekostalizmem. Obserwacje przebiegu nabożeństw, modlitw, konferencji, różnego rodzaju wystąpień z udziałem członków oraz sympatyków chrześcijańskich wspólnot ewangelikalnych o proveniencji zielonoświątkowej skłaniają do pewnych refleksji nad zmianami, które zachodzą w obrębie intencjonalnych zachowań językowych takich jak modlitwa. Warto w tym miejscu powołać się na J. I. Packera⁵,

² Ten element nabożeństwa charyzmatycznego upodabnia je do magii, której składnikiem jest wyobrażenie skutku działania magicznego. Wiara w natychmiastową skuteczność rytuału stanowi rdzeń obrzędów magicznych. Oprócz tego potrzebna jest jeszcze szczerza intencja wykonawcy. Zob. J. Sambor, *Magiczne i religijne (chrześcijańskie) akty mowy*, [w:] *Człowiek, dzieło, sacrum*, red. S. Gajda, H. J. Sobeczko, Opole 1998.

³ Z. Pasek, *Wspólnoty ewangelikalne we współczesnej Polsce*, [w:] *Ewangelikalny protestantyzm w Polsce u progu XXI stulecia*, red. J. Zieliński, Warszawa — Katowice 2004.

⁴ W. Włoch, *Współczesne protestanckie ruchy charyzmatyczne w Polsce — problemy klasyfikacji*, „Nomos”, 2002, nr 39/40.

⁵ J. I. Packer, *Theological reflections on the Charismatic Movement*, cz. 1, „Churchman”, 1980, 94/1.

anglikańskiego teologa i znawcę ewangelizmu, który wskazuje na rosnącą popularność ruchu charyzmatycznego na świecie. Wpływ ten widoczny jest w niemal każdym odłamie chrześcijańskim i według zwolenników tego ruchu odgrywa znaczącą ekumeniczną rolę w jednoczeniu chrześcijan na ziemi⁶. Z. Pasek⁷ zdaje się zgadzać z tym poglądem, gdyż zwraca uwagę na rosnącą popularność duchowości charyzmatycznej wśród polskich chrześcijan. Stało się to szczególnie widoczne w chwili upadku komunizmu. Wraz z nadejściem wolności politycznej nastąpiła swoboda światopoglądowa, która doprowadziła do rozkwitu mniejszych wspólnot o charakterze ewangelicznym. Wspomniany wcześniej J. I. Packer⁸, jako znawca ewangelikalizmu, wyszczególnia pięć głównych prawd wiary, które są wspólne dla wszystkich przedstawicieli tego trans-denominacyjnego ruchu:

1. Wzrost duchowy.

Po nawróceniu, dzięki Bożej łasce człowiek nawiązuje szczególną więź z Bogiem, która zmienia jego życie. Osoby nawrócone tworzą nową hierarchię wartości, w której Bóg jest na pierwszym miejscu i w pełni świadomie poddają się Jego prowadzeniu. Otwierają się na rzeczywistość duchową i mają pragnienie szczególnej dbałości o swój rozwój wewnętrzny. Dzięki temu ich relacja z Bogiem staje się bliska, co rodzi naturalny wzrost duchowy.

2. Chrzest w Duchu Świętym (second blessing) i dar języków (glossolalia).

W życiu nawróconego kolejnym ważnym etapem jest chrzest w Duchu Świętym, którego znakiem i skutkiem jest dar mówienia językami. W trakcie modlitwy językami człowiek wypowiada niezrozumiałe dla siebie i słuchaczy słowa. Wierzący żywią przekonanie, że dzięki temu jest on uzdolniony do pełniejszego uwielbiania Boga.

3. Charyzmaty.

Są to dary duchowe, np. dar języków, uzdrawiania, prorocstwa. Dzięki nim wierzący może dać lepsze świadectwo prawdy o Chrystusie, pokazać, że jest On obecny w dzisiejszym świecie i zbudować wiarę wspólnoty.

4. Uwielbienie w Duchu Świętym.

⁶ M. Harper, *None Can Guess 1971*, London, s. 149, 153.

⁷ Z. Pasek, dz. cyt.

⁸ J. I. Packer, dz. cyt.

Jest to postawa dziękczynno-pochwalna wobec Boga, której osiągnięcie umożliwi Duch Święty. W szczególny sposób łączy duchowo człowieka z Bogiem.

5. Strategia odnowy.

Dzięki działaniu Ducha Świętego życie wierzących ulega nieustannym przemianom. Mają oni nadprzyrodzone doświadczenia, które wpływają na odnowę Kościoła Chrystusa na Ziemi. Wśród osób wierzących istnieje przekonanie, że chrześcijanie powinni nieustannie przechodzić przemianę duchową, ponieważ ma ona kluczowe znaczenie dla właściwego funkcjonowania Kościoła. Charyzmatycy czują się niemal zobligowani do tego, żeby dążyć do rzeczy większych, żeby mieć aspiracje, zwłaszcza w zakresie duchowości.

J. L.Packer⁹ słusznie zauważa, iż przebudzenie charyzmatyczne ma swoje korzenie nie tylko w ruchu zielonoświątkowym, który powstał na początku XX wieku, ale również w bardziej tradycyjnej formie pietyzmu ewangelicznego reprezentowanego przez XVIII-wieczny ruch zwany metodyzmem, którego czołowym przedstawicielem był John Wesley. Już wtedy akcentowano nadprzyrodzone doświadczenia w życiu chrześcijanina, takie jak chrzest w Duchu Świętym czy modlitwę językami, i zwracano uwagę na element emocjonalny w przeżywaniu wiary.

Na uwagę zasługuje zainteresowanie ruchem charyzmatycznym w Kościele rzymskokatolickim. Powołanie do życia ruchu zwanego Katolicką Odnową w Duchu Świętym świadczy o popularności idei charyzmatycznych również w środowisku katolickim. Jak czytamy na stronie ruchu, głównym postulatem organizacji jest przekonanie, że chrześcijanie są obdarowani charyzmatami, którymi mogą służyć w celu budowania wspólnoty Kościoła. W tym samym źródle czytamy, że spotkania mają charakter otwarty, a podczas ich trwania ujawniają się charyzmaty, czyli dary Ducha Świętego, takie jak dar języków, dar tłumaczenia języków, dar proroctwa, rozeznawania duchowego czy też uzdrawiania¹⁰.

2. Założenia Ruchu Wiary (Faith Movement)

⁹ J. I. Packer, dz. cyt.

¹⁰ *Katolicka Odnowa w Duchu Świętym*, [online], http://www.odnowa.org/?page_id=32 [dostęp: 22.02.2017].

Obserwacja przebiegu nabożeństw w kościołach, które pragną identyfikować się z nurtem charyzmatycznym, przywodzi na myśl założenia jednego z najbardziej wpływowych ruchów współczesnego ewangelikalizmu — Ruchu Wiary (Faith Movement), zwanego również Ruchem Słowa Wiary (Word of Faith Movement). Zdaniem Z. Paska¹¹ Ruch Wiary jest jednym z najciekawszych nurtów współczesnego światowego i polskiego ewangelikalizmu¹². Jego zwolennicy w sposób szczególny uwypuklają wiarę w realizację obietnic zawartych w Biblii oraz odpowiedzialność wierzącego za działanie Boga w jego życiu. Zwracają uwagę na rolę języka w doświadczeniu wiary. Wiara objawia swą moc wtedy, gdy słowa są wypowiedzane na głos (wśród wierzących funkcjonuje termin wyznawanie na określenie mówienia o czymś, nazywania czegoś podczas modlitwy). Pozostałe założenia ruchu ujmują takie słowa, jak teologia/ewangelia sukcesu (Prosperity Theology/Gospel), zdrowie oraz dobrobyt (Health and Wealth)¹³. Wiara ma moc sprawczą, ponieważ Bóg zamieszkuje w duchu człowieka odrodzonego. Wiara chrześcijanina może zdziałać cuda, ponieważ żyje on w nieustannej komunii z Bogiem, który udziela mu swojej mocy¹⁴. Istnieje zasada będąca konsekwencją przyjętych tez, która brzmi „Name it, claim it”. Skoro wiara wierzącego ma moc sprawczą, to poprzez wypowiedzanie słów może on wpływać na otoczenie i rzeczywistość¹⁵.

3. Modlitwa i jej funkcje

¹¹ Z. Pasek, dz. cyt., s. 31.

¹² Jedną z pierwszych grup ruchu w Polsce była wspólnota „Słowo Życia” utworzona we Wrocławiu, która obecnie wchodzi w skład Kościoła Bożego w Chrystusie. Inne kościoły realizujące postulaty ruchu to Centrum Chrześcijańskie „Woda Życia” z Koszalina, Kościół Chrześcijański „Droga Sprawiedliwych” z Warszawy czy Kościół Wiary z Krakowa (Pasek, dz. cyt. s. 31–32). Osobiste poszukiwania pozwoliły mi rozpoznać charyzmatyczny charakter w jednej z warszawskich wspólnot ewangelikalnych, a mianowicie w Kościele Chwały, który dawniej funkcjonował pod nazwą Centrum Biblijnego „Jezus jest Panem”, a potem jako Chrześcijański Kościół Reformacyjny „Jezus jest Panem”. Należy dodać, że obserwuje się rosnącą popularność ruchu charyzmatycznego w Polsce, która skutkuje powstawaniem kolejnych niezależnych wspólnot charyzmatycznych.

¹³ Z. Pasek, dz. cyt., s. 31.

¹⁴ Tenże, *Recepcja nowych idei ewangelicznych w Polsce*, „Studia Religiołoga”, 1997, z. 30, s. 103.

¹⁵ Tenże, *Wspólnoty ewangelikalne...*, dz. cyt., s. 31.

Modlitwa jest szczególnym momentem w życiu osoby wierzącej, kiedy następuje afirmacja istnienia Istoty Wyższej. M. Rusecki¹⁶ dodaje, że człowiek pierwotny traktował modlitwę jako podstawę swoich działań. W modlitwie ujawnia się wiara w żywego i osobowego Boga oraz przeświadczenie o Jego obecności. Jest ona wyrazem pełnego zaufania człowieka wobec Istoty Najwyższej. Niezależnie od natury tej istoty, do której się człowiek zwraca, modlitwa zawiera pewne stałe elementy, to jest prośbę oraz dziękczynienie.

Jak pisze M. Makuchowska¹⁷, łaciński kanon gatunkowy, który traktowany jest normatywnie jako wzorzec, sięga korzeniami modlitwy synagogałnej. Treść modlitwy judaistycznej w dużej mierze koncentrowała się na dziękczynieniu oraz uwielbieniu. Na treść modlitwy dziękczynnej składało się przypomnienie sytuacji, w których Bóg ratował swój lud, z kolei modlitwa uwielbiająca towarzyszyła starotestamentowym Żydom w dniu codziennym. Po niej następowało przedstawienie prośb. Chrześcijaństwo przejęło od Żydów ten schemat modlitwy jako anamnetyczno-epikletyczny (przypomnienie-prośba). J. Misiurek¹⁸ podkreśla, że wszystkie ważniejsze wydarzenia pierwszych gmin chrześcijańskich poprzedzane były modlitwą. Chrześcijanie tamtego okresu będąc w świątyni lub synagodze, posługiwali się tekstami i formułami modlitewnymi zaczerpniętymi z ksiąg Starego Testamentu, w tym z księgi Wyjścia oraz z Psalmów. Warto podkreślić, że pobożność żydowska nadała modlitwie chrześcijańskiej charakter wspólnotowy i rytualny, choć miała też wpływ na kształtowanie się wymiaru indywidualnego modlitwy¹⁹.

Na przestrzeni wieków wpływ na modlitwę pierwszych chrześcijan miały też inne praktyki religijne, chociażby wpływy grecko-rzymskie, które widoczne są w wezwaniach do Boga. W modlitwie do imienia bóstwa dołączano wezwania w postaci wykrzyknień pełniących funkcję pozdrowień (Salve!) lub wezwań (Adest!)²⁰.

W modlitwie chrześcijańskiej widać wpływ dwóch założeń:

¹⁶ M. Rusecki, *Istota i geneza religii*, Warszawa 1989, s. 74.

¹⁷ M. Makuchowska, *Modlitwa jako gatunek języka religijnego*, Opole 1998, s. 54–55.

¹⁸ J. Misiurek, *Zarys historii duchowości chrześcijańskiej*, Lublin 1992, s. 9.

¹⁹ M. Makuchowska, dz. cyt., s. 41.

²⁰ Tamże.

- wiary w transcendentnego i osobowego Boga, który jawi się w Biblii jako Pan dziejów,
- osobistej więzi pomiędzy Bogiem a człowiekiem, która zaistniała za sprawą wcielenia²¹.

Zauważyć można również dwie tendencje. Jedną jest spontaniczność i związane z nią improwizacje oraz indywidualizacje, druga to formularność odzwierciedlająca tradycję oraz wpływy rytualne²².

Istotą modlitwy jest dialog z milczącym Bogiem, w sensie dosłownym. Człowiek zwracający się do Boga nie oczekuje, że otrzyma odpowiedź w taki sposób, w jaki ją do Niego skierował, czyli w języku, którym się posługuje. Natomiast ma przekonanie, że jego słowa docierają do Boga i że są dla Niego zrozumiałe. T. Węclawski²³ zauważa, że nawet wtedy, kiedy modlący wie, do jakiego Boga się modli, mówi równocześnie do samego siebie. Poprzez modlitwę wierzący ma okazję lepiej zrozumieć swoją własną sytuację w świecie. Wchodzi zatem w relację nie tylko z bóstwem, ale także z samym sobą przez pryzmat wyższej instancji, którą jest Bóg.

Modlitwa chrześcijańska niezależnie od denominacji jest zatem zwróceniem się do Istoty Wyższej w celu wyrażenia aktu wiary, prośby, podziękowania, żalu za grzechy lub po to, by oddać Bogu chwałę. Według tradycji Kościoła rzymskokatolickiego sferę sacrum zamieszkuje Bóg oraz inne istoty, takie jak aniołowie oraz święci.

W podobny sposób o istocie i funkcjach modlitwy wyrażają się słowniki języka polskiego. Czytamy w nich, że modlitwa to: „mówienie do Boga lub świętych, w myślach lub na głos, które jest zwykle wyznaniem wiary, prośbą o coś lub podziękowaniem za coś”²⁴; „zwracanie się do Boga, bóstwa lub świętych z wyznaniem wiary, dziękczynieniem, prośbą lub skruchą”²⁵.

3.1. Modlitwa w Biblii

²¹ L. Małunowiczówna, *Antologia modlitwy wczesnochrześcijańskiej*, Lublin 1993, s. 30.

²² Tamże, s. 30.

²³ T. Węclawski, *Wspólny język religii*, Kraków 1995, s. 95.

²⁴ *Wielki słownik języka polskiego*, [online], <http://www.wsjp.pl/> [dostęp: 22.02.2017].

²⁵ *Słownik języka polskiego*, [online], <https://sjp.pwn.pl/> [dostęp: 22.02.2017].

Tradycja biblijna nakazuje traktowanie modlitwy, czyli rozmowy z Bogiem, jako jednego z kluczowych elementów życia ludu Bożego oraz jednostki. Jej obecność ma ścisły związek z doświadczeniem, historią, jak również z przyszłością, czyli z tym, co ma nadejść. *Słownik teologii biblijnej*²⁶ wskazuje na istotną rolę, jaką modlitwa odgrywa w historii Izraela w zbawczym planie Boga. Człowiek biblijny upatruje w modlitwie ratunku, złagodzenia stanu niepokoju związanego z niepewnością co do pomyślnego przebiegu zdarzeń. Nierzadko czytamy o tym, że lud prosi Boga o interwencję i pomoc w sytuacji zagrożenia²⁷.

3.1.1. Psalmi

Choć Biblia przepelniona jest tekstami o charakterze modlitewnym, najpełniej modlitwa dochodzi do głosu w Księdze Psalmów. Jest to księga odzwierciedlająca cały wachlarz emocji i doświadczeń człowieka, który nieustannie zwraca się do Boga. Psalmi mają osobisty, spontaniczny charakter oraz wyrażają tęsknotę za dobrem, którym tylko Bóg może obdarzyć człowieka²⁸.

3.2. Modlić się w imieniu Jezusa

Teksty modlitewne, które można usłyszeć będąc na zgromadzeniu wspólnoty charyzmatycznej, są dość nietypowe, o czym będzie mowa w dalszej części artykułu. Jednakże warto już w tym miejscu nadmienić, iż w sposób regularny i niezmienny stosuje się tam pewną formułę wypowiedzaną w imieniu Jezusa. Służy ona uwiarygodnieniu mocy illokucyjnej w niej zawartej, której celem może być na przykład uzdrowienie chorego. Osoba, która się modli, wierzy, że świat duchowy rozpoznaje imię Jezusa Chrystusa i zgodnie ze słowami zawartymi w Liście św. Pawła do Filipian (2, 10) — „[...] aby na imię Jezus zgięło się każde kolano istot niebieskich i ziemskich i podziemnych”²⁹ — żywi wobec Niego respekt. Co więcej, stosowanie tej formuły wynika z przekonania, że Chrystus zwyciężył wszelkie zło i już teraz człowiek może doświadczać następstw wynikających z tego faktu. Używanie tej formuły ma też związek z popularnością kultu imienia Jezus w kręgach nie tylko protestanckich, ale także katolickich.

²⁶ *Słownik teologii biblijnej*, red. L. X. Dufour, Poznań 1994, s. 496.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże, s. 497–498.

²⁹ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 1996.

Biblijne rozumienie zwrotu w imię Jezusa znacznie odbiega od tego, z którym mamy do czynienia w ruchu charyzmatycznym. Z pomocą przychodzi cytowany uprzednio słownik, w którym czytamy, że na skutek wcielenia Syn Boży znalazł się w centrum wzdychań ludzkich. Stał się źródłem nadziei oraz mocniejszej wiary. Jezus dał ludziom zapewnienie, że jeżeli będą się modlić w imię Jezusa, to znaczy pragnąć tego, czego chce Jezus, zostaną wysłuchani³⁰. W innym miejscu czytamy, że wzywając imienia Jezusa, apostołowie uzdrawiali chorych, wypędzali złe duchy oraz dokonywali rozmaitych cudów. Jezus jawił się takim, jakim określa Go Jego imię, czyli tym, który ocala³¹.

3.3. Modlitwa jako akt mowy

Zwracanie się do Boga za pośrednictwem języka świadczy o antropomorfizacji Istoty Najwyższej, a więc o nadaniu Bogu cech typowo ludzkich.

Modlitwa, która realizuje się za pomocą języka, przyjmuje postać wypowiedzi o określonym znaczeniu i funkcji. Sekwencja wypowiedzi tworzy tekst, który zgodnie ze słowami T. Dobrzyńskiej³² spełnia funkcję komunikatywną oraz ma swoją wewnętrzną integralność. Termin „wypowiedź” wydaje się lepiej pasować do kategorii komunikatu ustnego. Z kolei w teorii tekstu obu terminów (tekst oraz wypowiedź) używa się wymiennie. W rozumieniu M. R. Mayenowej i A. Bogusławskiego³³ tekstem będzie jednostka sytuująca się na poziomie użytkowania języka, a więc na poziomie pragmatyki. Formalnie tekstem jest sekwencja zdań mająca względnie autonomiczną całość znakową. „Tekst staje się zintegrowaną całością znakową dzięki założeniom nadawcy i hipotezom interpretacyjnym odbiorcy”³⁴. Nadawcą wypowiedzi modlitewnej jest pojedynczy człowiek lub cała zbiorowość. M. Makuchowska³⁵ zwraca w związku z tym uwagę na typowe zaimki osobowe — ja i my — używane w zwrotach modlitewnych. Z kolei odbiorca —

³⁰ *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., s. 499.

³¹ Tamże, s. 325.

³² T. Dobrzyńska, *Tekst: Próba syntezy*, Warszawa 1993, s. 17.

³³ M. R. Mayenowa, *Spójność tekstu a postawa odbiorcy*, [w:] *O spójności tekstu*, red. M. R. Mayenowa, Wrocław 1971; A. Bogusławski, *Słowo o zdaniu i o tekście*, [w:] *Tekst i zdanie*, red. T. Dobrzyńska, E. Janus, Wrocław 1983.

³⁴ T. Dobrzyńska, *Tekst — Styl — Poetyka*, Kraków 2003, s. 11.

³⁵ M. Makuchowska, dz. cyt., s. 51–52.

Bóg — występuje w drugiej osobie liczby pojedynczej lub mnogiej trybu oznajmującego (orzekającego).

Wypowiedź modlitewna to jednak przede wszystkim przykład intencjonalnego działania mówiącego, który zmierza do konkretnego celu. Na pragmatyczny charakter wypowiedzi zwrócił uwagę J. L. Austin, który wyróżnił trzy rodzaje aktów mowy³⁶:

- lokucyjny — budowanie i wypowiadanie zdań o określonym znaczeniu,
- illokucyjny — nadawanie wypowiedzi intencjonalności, np. formy obietnic, prośb, rozkazów, ostrzeżeń,
- perlokucyjny — dodatkowe oddziaływanie na odbiorcę, wywołujące u niego reakcję, np. emocjonalną.

O ile akt lokucyjny pozostaje w kręgu semantyki, to dwa pozostałe, illokucyjny i perlokucyjny, są wyróżnione ze względu na ich pragmatyczny charakter.

W przypadku aktów modlitewnych typowymi wypowiedziami są wyznanie wiary, prośba, żal za grzechy oraz dziękczynienie. Człowiek, który zwraca się od Istoty Najwyższej, wychodzi z założenia, że:

- adresat ma cechy ludzkie,
- wypowiedź trafi do adresata,
- wypowiedź zostanie zinterpretowana zgodnie z intencjami nadawcy³⁷.

W kontekście obecnych rozważań wart podkreślenia jest fakt, że w przeciwieństwie do komunikacji pośredniej, dokonywanej przy użyciu pisma, komunikacja bezpośrednia, a do takiej należy modlitwa, jest wielokanałowa. O tych różnicach pisze T. Dobrzyńska³⁸ (1993, 2000), zwracając uwagę na to, że w przypadku komunikacji bezpośredniej kod językowy wzbogacony jest o wymiar prozodii, znaki mimiczne czy gestykulację.

3.3.1. Warunki pomyślności w modlitewnych aktach mowy

³⁶ S. C. Levinson, *Pragmatyka*, Warszawa 2010, s. 274.

³⁷ M. Makuchowska, dz. cyt., s. 72.

³⁸ T. Dobrzyńska, *Tekst*, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Warszawa 1993.

Wymienione cele modlitwy można przyporządkować konkretnym aktom mowy. Zaproponowana przez J. Searle'a³⁹ (1987) typologia, która wyróżnia między innymi asercje, akty ekspresywne oraz dyrektywy, może zostać zastosowana do klasyfikacji typowych modlitewnych zdarzeń mownych, to jest do wyznania wiary, wyznania win, podziękowań oraz prośb. Można je przypisać odpowiednio do asercji (wyznanie wiary), aktów ekspresywnych (wyznanie win oraz prośba) i dyrektywnych (prośba).

W tym miejscu należy napisać kilka słów na temat weryfikowalności aktów mowy. Taki rodzaj wypowiedzi z założenia nie podlega ocenie w kategorii prawda — fałsz. J. L. Austin jako jeden z pierwszych badaczy zwrócił uwagę na istnienie czasowników performatywnych oraz na możliwość działania za pomocą języka⁴⁰. W oparciu o przykłady niepowodzenia performatywów zaproponował typologię warunków, które muszą być spełnione, by dany cel został osiągnięty. Nazwał je warunkami pomyślności/fortunności (*felicity conditions*)⁴¹.

J. Searle zaproponował kryteria, które umożliwiają porównanie warunków skuteczności aktów mowy w zależności od tego, jak określają treść propozycjonalną. Określił warunek wstępny, szczerłość, a także warunek istotny⁴². Kolejną sprawą, na którą zwrócił uwagę, były pośrednie akty mowy, czyli wypowiedzi możliwe do zinterpretowania wyłącznie w kontekście.

Pytanie, które nurtuje wielu badaczy oraz wydaje się adekwatne w dyskusji na temat mocy illokucyjnej modlitwy, jest następujące: Jak mierzyć tę moc i czym ona tak naprawdę jest?⁴³ R. M. Hare twierdził, że moc illokucyjna jest amalgamatem wkładu osoby mówiącej i obiektywności treści propozycjonalnej. Przez wkład należy rozumieć intencję komunikacyjną nadawcy, z kolei na treść propozycjonalną składa się zarówno leksyka, jak i zasady łączenia jej w uporządkowane, zrozumiałe i logiczne ciągi.

3.3.2. Modlitewne akty mowy w kościołach charyzmatycznych

³⁹ J. Searle, *Czynności mowy. Rozważania filozoficzne języka*, Warszawa 1987.

⁴⁰ S. C. Levinson, dz. cyt., s. 264.

⁴¹ Tamże, s. 266.

⁴² Tamże, s. 277.

⁴³ R. M. Hare, *Meaning and Speech Acts*, „Philosophical Review”, 1970, t. 79, nr 1.

Wśród aktów mowy, które dominują w trakcie modlitwy w kościołach charyzmatycznych, wymienić należy asercje, akty ekspresywne oraz akty deklaratywne. Akty ekspresywne, w przeciwieństwie do tradycyjnych wypowiedzi modlitewnych, wyrażają w głównej mierze dziękczynienie oraz pochwałę dla Boga. Adresatem wypowiedzi może być również uczestnik nabożeństwa, sytuacja, a nawet złe duchy. Wydaje się, że bez względu na to, kto jest adresatem wypowiedzi, obecność Boga w tym modlitewnym akcie jest z góry przyjęta. Można odnieść wrażenie, że Bóg jest wówczas odbiorcą pośrednim⁴⁴. R. Jacobson sugerował, że magiczna funkcja tekstu polega na swoistej przemianie nieobecnej, nieistniejącej trzeciej osoby w odbiorcę komunikatu⁴⁵. To, do czego wypowiedź się odnosi, dzięki funkcji magicznej staje się odbiorcą tekstu. Jednocześnie osoba wypowiadająca modlitwę żywi przekonanie, że ta wypowiedź trafi również do Boga. W zamierzeniu nadawcy Bóg ma być świadkiem modlitwy. Jednak nie tylko o odbiorcę aktu modlitewnego tutaj chodzi. Warto zastanowić się nad tym, kto jest lub ma być sprawcą zmiany, o którą uczestnicy nabożeństwa się modlą. J. Sambor⁴⁶ omawiając podobieństwa i różnice pomiędzy magicznymi i chrześcijańskimi aktami mowy jako przykład podaje akty mowy realizowane podczas sprawowania sakramentów. W tym przypadku sprawcą przemiany jest sam Chrystus. On jest działającym, natomiast kapłan jest jedynie szafarzem tej mocy. Z kolei wśród charyzmatyków⁴⁷ można spotkać się z opinią, że zmiana, której dotyczy modlitwa, zachodzi dzięki temu, że człowiek odpowiedział na wezwanie Boga i w momencie nawrócenia rozpoczął współpracę z Duchem Świętym. W rezultacie nowo narodzony człowiek, w którego wnętrzu zamieszkał Duch Jezusa Chrystusa, posiadał moc do świadczenia o Bogu i czynienia cudów oraz znaków w imieniu Jezusa.

3.3.2.1. Analiza semantyczno-pragmatyczna typowych modlitewnych aktów mowy w kościołach charyzmatycznych

⁴⁴ E. Laskowska, *Style dyskursu publicznego*, [online], http://www.ukw.edu.pl/jednostka/elzbieta_laskowska/artykuly [dostęp: 27.03.2017].

⁴⁵ R. Jacobson, *Poetyka w świetle językoznawstwa*, [w:] *W poszukiwaniu istoty języka*, t. 2, Warszawa 1989, s. 84.

⁴⁶ J. Sambor, dz. cyt., s. 107.

⁴⁷ Jest to termin oznaczający osobę uczestniczącą w życiu wspólnot charyzmatycznych oraz utożsamiającą się z ideami ruchu.

W tej części przedstawiona jest semantyczno-pragmatyczną analizą skuteczności poszczególnych aktów mowy w oparciu o wspomniane już kryteria. Każdorazowo po przedstawieniu warunków skuteczności dla każdego typu aktu mowy podane są oryginalne przykłady wypowiedzi⁴⁸.

I. Asercje: akty reprezentatywne, takie jak twierdzenie, wnioskowanie.
Asercje przejawiają się na kilka sposobów w wypowiedziach wierzących.
Można wyodrębnić dwa podstawowe podtypy w ramach tej kategorii:

1. Akt wyznania wiary.

Warunek propozycjonalny: Bóg istnieje oraz objawia się przez fakty.

Warunek wstępny: Bóg oddziałuje na życie człowieka, objawia się ze względu na człowieka.

Warunek szczerości: człowiek potrzebuje Boga, bez Boga człowiek jest nieszczęśliwy.

Warunek podstawowy: wypowiedź jest wyrazem wiary w to, że Bóg objawia się przez fakty.

Przykłady wypowiedzi:

Ojcze, ja przychodzę przed Twój tron.

Ja wyznaję, że bez Ciebie jestem nikim.

Wierzę, że to jest Słowo wzbudzone przez Ducha Świętego.

Wierzę, że Bóg chce się poruszać przez to Słowo.

2. Akt uznania, że wiara chrześcijanina ma moc.

Warunek propozycjonalny: wiara ma moc sprawczą.

Warunek wstępny: człowiek jest przekonany, że dzięki śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa wiara chrześcijanina ma moc sprawczą.

Warunek szczerości: człowiek chce czynić dobre rzeczy mocą swojej wiary.

Warunek istotny: wypowiedź modlącego uchodzi za wyraz przeświadczenia w sprawczą moc wiary.

Przykłady:

⁴⁸ Opracowanie jest zobrazowaniem badań przeprowadzonych nad komunikacją w społecznościach ewangelikalnych w Polsce. Oparłam je w dużej części na nagraniach dostępnych za pośrednictwem stron internetowych kilku zborów charyzmatycznych oraz portalu YouTube. Dodatkowym źródłem były rozmowy prowadzone przez kilka lat z osobami wierzącymi reprezentującymi poglądy ruchu charyzmatycznego. Nagrania oraz notatki poczynione w trakcie obserwacji przechowuję w prywatnym archiwum.

Jesteśmy namaszczeni Duchem Świętym, żeby poradzić sobie z każdą chorobą.

Mamy moc zmartwychwstania w sobie.

Będziemy się modlić z autorytetem i wiarą.

Każda choroba, przekleństwo jest pod naszymi stopami.

II. Akty ekspresywne: akty, które wyrażają pewien stan psychiczny, np. podziękowanie, przeprosiny, wdzięczność.

1. Akt dziękczynno-pochwalny.

Warunek propozycjonalny: Bóg podejmuje dobre działania wobec człowieka.

Warunek wstępny: Bóg czyni dla człowieka dobre rzeczy.

Warunek szczerości: Bóg chce, żeby człowiek Go czcił; człowiek odczuwa wdzięczność wobec Boga.

Warunek istotny: wypowiedź modlącego uchodzi za wyraz dziękczynienia, miłości i tęsknoty za Bogiem.

Przykłady:

Chwała Ci Panie!

Chwała niech będzie Imieniu Twemu Panie!

Dziękujemy Ci Panie!

Alleluja!

Uwielbiamy Imię Twe!

Dziękujemy Ci Panie za Twoją cudowną opiekę!

Dziękujemy Ci Panie za to, że jesteś obecny tutaj, że doświadczamy Panie Twojej łaski, Twojej dobroci, doświadczamy przede wszystkim Twojej obecności, i to jest najwspanialsze i najcudowniejsze Panie.

III. Akty deklaratywne: akty, które wywołują zmianę w stanie rzeczy, typowe dla instytucji.

Ta kategoria aktów mownych stanowi najlepszy przykład modlitwy charyzmatycznej, gdyż najpełniej odzwierciedla założenia ruchu. Wypowiedzi mają strukturę formuł magicznych zaklęć. Modlący ogłaszają uzdrowienie, zmiany na lepsze, walczą ze złem czy wypędzają duchy.

Warunek propozycjonalny: wypowiedzenie słów zmienia stan rzeczy.

Warunek wstępny: modlący się wierzy, że Chrystus poprzez śmierć usunął grzech oraz wszelkie niepowodzenie z życia człowieka; przez wypowiedzenie słów z wiarą, że się spełnią, człowiek może wpłynąć na zmianę rzeczywistości.

Warunek szczerości: modlący się chce, by rzeczywistość zmieniła się na lepsze.

Warunek istotny: wypowiedź zmienia rzeczywistość.

Przykłady:

1. Ogłaszanie zwycięstwa nad chorobami i słabościami poprzez stosowanie jawnych performatywów:
Ja zwiążuję każde rozproszenie. Przez krew Chrystusa uzdrowienie do życia tych dzieci.
2. Ogłaszanie dobrych rzeczy:
Ja jestem dzisiaj zwycięzcą, a jutro będę miał manifestację zwycięstwa. Jestem sprawiedliwy w Chrystusie.
3. Ogłaszanie zwycięstwa w walce duchowej:
Diable wynoś się w imieniu Jezusa Chrystusa. Przeklinam cię w tej chwili. Ja w tej chwili rozwalam wszystkie plany demoniczne wymierzone przeciwko tej rodzinie.

3.3.3. Sinusoidalna struktura modlitwy charyzmatycznej

Z obserwacji wynika, że ogół postaw oraz zachowań osób uczestniczących w spotkaniu modlitewnym można zobrazować w postaci sinusoidy. Na taką strukturę wpływają zarówno werbalne, jak i niewerbalne środki wyrazu. W przebiegu modlitwy można wyróżnić trzy fazy: otwarcia, kulminacyjną oraz zamknięcia. Na każdym etapie dominują mniej lub bardziej precyzyjnie określone stwierdzenia i formuły odpowiadające poszczególnym aktom mowy.

I. Formuły otwarcia (składnik inicjalny): spokojne, zdecydowane wypowiedzi, umiarkowane tempo i głośność.

Mówiący deklaruje wiarę w to, że:

1. Bóg objawia się człowiekowi (przez fakty i wydarzenia): My potrzebujemy jako Kościół rozumieć, co Bóg robi w danym czasie. Duch Święty jest dzisiaj na tym miejscu, Halleluja!
2. Bóg chce udzielać darów: Bóg chce otworzyć niebo i wyzwolić potężne prorocze dary w Kościele; Duch Święty jest dzisiaj na tym miejscu i żadna mowa nie może zgasić tego ognia.
3. Jezus umarł i zmartwychwstał po to, by człowiek był uwolniony od jarzma grzechu, choroby oraz różnych słabości: Każdy z nas jest potencjalnie zdrowy, ponieważ kara została zapłacona.

4. Człowiek bez Boga (szczególnie Ducha Świętego) nie jest zdolny czynić dobrych rzeczy: Ja wyznaję, że bez Ciebie jestem nikim.
 5. Jest wolą Boga, by Kościół pamiętał o ofierze krzyżowej i jej owocach: Rzeczywistość duchowa jest potężnie poruszona, kiedy my deklarujemy i ogłaszamy to, co się rzeczywiście stało dwa tysiące lat temu.
 6. Życie wierzących zmienia się na lepsze, mimo że jeszcze tego nie doświadczają: Masz prawo przez krzyż Jezusa do rzeki Ducha. Dziękuję Ci za właściwą pracę dla naszej siostry (osoba jeszcze nie ma tej pracy).
 7. Modlitwa polega na ogłaszaniu owoców śmierci krzyżowej: Kościół nie ma błagać o uzdrowienie, ale ma je ogłaszać ze względu na autorytet, który dał nam Bóg.
- II. Formuły rozwinięcia: mowa staje się głośniejsza, szybsza, jedna fraza powtarzana jest po kilka razy, pojawiają się gesty, dynamiczne ruchy ciała, głośniejsza muzyka.

Mówiący ma przekonanie, że:

1. Potrzebuje obecności Ducha Świętego (bywa, że modlący się proszą o to, aby Duch Święty zstąpił — akty dyrektywne — lub ogłaszają, że Duch Święty jest już obecny — akty deklaratywne: Ogień Ducha Świętego jest na tym miejscu (tekst pieśni *Przyjdź dotknij mnie, ja pragnę Twej mocy*).
2. Chce oddać Bogu cześć i chwałę: Ono uwielbi żywego Boga (mowa o nienarodzonym dziecku). Często powtarzane są zwroty formuły: Chwała Tobie Panie, Chwała Panu, Alleluja! Twoja chwała jaśnieje dziś, zwycięskim Bogiem Tyś.
3. Dzięki uwielbieniu człowiek może doświadczyć przemiany życia, ponieważ Bóg udzieli mu swojej łaski: Jeżeli uwielbienie nie otwiera nieba, będziemy w starym (w znaczeniu: nie nastąpią zmiany).

Mówiący ogłasza zmiany na lepsze w imieniu Jezusa (akty deklaratywne):

1. Uzdrawianie: Ogłaszam ochronę krwi Jezusa Chrystusa. Uzdrowienie do życia tych dzieci.
2. Ogłaszanie/czynienie dobrych rzeczy: Mówimy dziś „nadzieja”, która przychodzi od Boga w imieniu Jezusa. Wierzę, że to co wyzwolimy dziś przez modlitwę, dotknie ludzi wierzących. My wyzwalamy poszerzenie, my wyzwalamy nowe kierunki, my wyzwalamy pomnożenie.

3. Ogłaszanie zwycięstwa nad złem: Przeklinam Cię w tej chwili (ducha aborcji).
- III. Zakończenie modlitwy (składnik finalny): mowa staje się spokojniejsza, wolniejsza, ustają dynamiczne ruchy ciała, cichnie śpiew, zwykle jest to sygnał do rozpoczęcia kolejnej części nabożeństwa. Bywa, że prowadzący powtarza tę samą frazę kilka razy.

W przeciwieństwie do bardziej prototypowych rodzajów tekstów modlitewnych, tutaj składniki inicjalny oraz finalny nie są sygnalizowane za pomocą wypowiedzi o charakterze metatekstowym. Sygnalizowanie delimitacji tekstu jest niesprecyzowane pod względem formalnym, choć obserwuje się pewne tendencje. Dość często sygnał rozpoczęcia oraz zakończenia modlitwy wyznaczają elementy prozodyczne, jak tempo mowy i wysokość głosu oraz inne formy zachowania. Zaobserwowany schemat przebiegu modlitwy może w niedalekiej przyszłości doprowadzić do wyłonienia się bardziej rozpoznawalnych i utrwalonych formuł modlitewnych.

3.3.4. Perswazyjność modlitwy charyzmatycznej jako przykład perlukcji

Moc wypowiedzi modlitewnych w kościołach charyzmatycznych nosi wyraźne znamiona perswazji. Przez perswazję rozumiemy takie działanie komunikacyjne, które zmierza do wpłynięcia na innych w celu zmiany ich przekonań, wartości oraz postaw⁴⁹. Osoba modląca się, zwykle jest to ktoś z przywództwa Kościoła, poprzez swoją wypowiedź usiłuje wpłynąć na słuchaczy. Dowodem na to są między innymi obserwowalne reakcje emocjonalne uczestników spotkania, takie jak płacz lub śmiech, jak również zmiany postaw czy transformacje sposobu postrzegania rzeczy i zjawisk, które dochodzą do głosu w trakcie rozmów. Niezaprzeczalnie o wiele większe oddziaływanie perswazyjne na system poznawczy słuchaczy ma nauczanie w postaci kazania.

Wypowiedzi modlitewne oprócz konwencjonalnej mocy illokucyjnej są zatem także nośnikami perlukcji, gdyż zmierzają do:

- utwierdzenia ludzi w wierze,
- zachęcenia słuchaczy do podjęcia działania,

⁴⁹ H. W. Simons, *Persuasion: Understanding, practice and analysis*, Addison-Wesley Publishing Company, Reading 1976, s. 21.

- wywołania zmiany przekonań, światopoglądu czy wyznawanych wartości,
- pocieszenia lub podniesienia na duchu.

Odnutowane zabiegi perswazyjne widoczne są zarówno na poziomie werbalnym, jak i niewerbalnym. Do grupy mechanizmów werbalnych zaliczyć można użycie:

1. Formy czasu teraźniejszego — daje wrażenie asocjacji, a to z kolei wzmacnia reakcje emocjonalne.
2. Jawnych performatywów, np. ogłaszam, deklaruję, uzdrawiam.
3. Form singulatywnych (w 1. osobie liczby pojedynczej — ja ogłaszam, ja uzdrawiam) oraz kolektywnych (w 1. osobie liczby mnogiej — my wyznajemy, że...).
4. Powtórzeń: Chwała Ci Panie, chwała Ci Panie, chwała...
5. Analogii składniowych: Ja przychodzę przed Twój tron, ja poddam się pod Twoje stopy, ja uniżam się.
6. Form trybu rozkazującego: Mów, jak ma być, nie poddawaj się!
7. Typowych środków leksykalnych, np. dziś, teraz, wyznaję, ogłaszamy, mieć poznanie, Pan/Bóg powiedział, rozeznac w duchu, walka duchowa, przebudzenie, Duch Święty się manifestuje, mieć autorytet nad.
8. Wykrzyknień, np. Amen!, Alleluja/Halleluja!, Chwała Panu!, Bądź uwielbiony!

Wśród perswazyjnych mechanizmów niewerbalnych można wymienić:

1. Mechanizmy paralingwistyczne, takie jak zmienny ton głosu, tempo mowy, operowanie intonacją.
2. Mimikę, gesty oraz estetykę wyglądu zewnętrznego.

ZAKOŃCZENIE

Przeprowadzona analiza pozwala stwierdzić, że narzędzia komunikacyjne, którymi posługują się członkowie ewangelicznych wspólnot charyzmatycznych, znacznie odbiegają od tradycyjnych zachowań językowych spotykanych na nabożeństwach grup chrześcijańskich reprezentujących bardziej tradycyjny odłam ewangelikalizmu. Spotkania charakteryzuje dynamika oraz zmienność. Uczestnicy będąc pod wpływem emocji, na przemian śpiewają, krzyczą, czasem płaczą, wykonują liczne gesty, ruszają ciałami w rytm

granej muzyki, a nawet omdlewają w trakcie trwania modlitwy wstawiennej. Jest to przykład sentymentalizmu religijnego, który najwyraźniej leży u podłoża aktu religijnego w tego typu kościołach⁵⁰.

Na podstawie danych językowych można stwierdzić, że podczas modlitwy uczestnicy nabożeństw charyzmatycznych coraz częściej konfrontowani są z wypowiedziami, które w klasyfikacji J. Searle’a odpowiadają ekspresywnym oraz deklaratywnym aktom mowy. Należy podkreślić, że jest to tendencja, nie reguła. Co więcej, ta tendencja widoczna jest głównie w wypowiedziach przywódców. Wypowiedzi zmierzające do wyrażenia stanu emocjonalnego modlącego się, w tym do dziękczynienia oraz uwielbienia, jak i te, których celem jest zmiana stanu rzeczy, są coraz częstszym zestawem modlitw w kościołach charyzmatycznych. Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami, w zakresie elementu pochwalno-dziękczynnego modlitwa charyzmatyczna nosi znamiona typowe dla kanonicznej postaci modlitwy chrześcijańskiej. Z kolei formuły magiczne, o których była mowa w przypadku aktów deklaratywnych, przywołują na myśl rytuały słowne, zwane przez A. Engelking⁵¹ zaklinaniami. Jako przykład podaje stwarzające słowa w Biblii oraz w innych mitach kosmogonicznych. W tym przypadku teksty modlitewne stają się coraz bardziej formularne. Jednakże w dużo większym zakresie modlitwę charyzmatyczną cechuje spontaniczność, która odzwierciedla głęboką potrzebę nawiązania autentycznej relacji z Bogiem. Modlitwa formularna stwarza ryzyko popadnięcia w stan pseudokomunikacji z sacrum⁵², który jest wielce niepożądany wśród ewangelicznie wierzących chrześcijan.

R. Grzegorzczkova⁵³ uznaje istnienie dwóch kategorii wypowiedzi, których celem jest sprawczość. Jedną z nich jest sprawczość na mocy wiary, a więc działanie podobne do tego, z którym mamy do czynienia w kościołach charyzmatycznych. Drugą stanowią wypowiedzi stwarzające nowy stan społeczny. Mimo że w biblijnym ujęciu zdolność czynienia cudów mocą wypowiedzianych słów jest charakterystyczna dla Boga, to jednak znajdziemy fragmenty, w których sprawcami niezwykłych zdarzeń są ludzie. Zwróćmy uwagę na cytat z trzeciego rozdziału Dziejów Apostolskich, w którym przywołana jest rozmowa pomiędzy apostołem Pio-

⁵⁰ M. Rusecki, dz. cyt., s. 72.

⁵¹ A. Engelking, *Kłątwa: rzecz o ludowej magii słowa*, Warszawa 2010, s. 77.

⁵² J. Puzynina, *Człowiek, język, sacrum*, [w:] *Człowiek, dzieło, sacrum*, red. S. Gajda, H. J. Sobeczko, Opole 1998.

⁵³ R. Grzegorzczkova, *Problem funkcji języka i tekstu w świetle teorii aktów mowy*, „Język a Kultura”, 1991, t. 4.

trem a człowiekiem chromym od urodzenia: „Nie mam srebra ani złota — powiedział Piotr — ale co mam, to ci daję: W imię Jezusa Chrystusa Nazarejczyka, chodź!⁵⁴”. W opinii wierzących żyjących w tamtym czasie sprawcą działania w sytuacjach takich jak ta był sam Bóg, który udzielał człowiekowi swojej łaski. Dzięki niej wierzący posiadał potencjał do zmieniania rzeczywistości w imię Jezusa. Ta szczególna moc Boża, która przejawiała się w okresie, kiedy dobra nowina rozprzestrzeniała się za sprawą apostołów, powodowała, że wypowiedź mająca cechy mowy magicznej była rzeczywiście skuteczna. Świadczy o tym materiał zawarty w Biblii.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Bogusławski A., *Słowo o zdaniu i o tekście*, [w:] *Tekst i zdanie*, red. T. Dobrzyńska, E. Janus, Wrocław 1983.
- [2] Dobrzyńska T., *Tekst — Styl — Poetyka*, Kraków 2003.
- [3] Dobrzyńska T., *Tekst*, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Warszawa 1993.
- [4] Dobrzyńska T., *Tekst. Próba syntezy*, Warszawa 1993.
- [5] Engelking A., *Kłątwa: rzecz o ludowej magii słowa*, Warszawa 2010.
- [6] Grzegorzczkowska R., *Problem funkcji języka i tekstu w świetle teorii aktów mowy*, „Język a Kultura”, 1991, t. 4, s. 11–28.
- [7] Hare R. M., *Meaning and speech acts*, „Philosophical Review”, 1970, t. 79, nr 1, s. 3–24.
- [8] Harper M., *None Can Guess*, London 1971.
- [9] Jacobson R., *Poetyka w świetle językoznawstwa*, [w:] *W poszukiwaniu istoty języka*, t. 2, Warszawa 1989.
- [10] *Katolicka Odnowa w Duchu Świętym*, [online], http://www.odnowa.org/?page_id=32 [dostęp: 22.02.2017].
- [11] Laskowska E., *Style dyskursu publicznego*, [online], http://www.ukw.edu.pl/jednostka/elzbieta_laskowska/artykuly [dostęp: 27.03.2017].
- [12] Levinson S. C., *Pragmatyka*, Warszawa 2010.
- [13] Makuchowska M., *Modlitwa jako gatunek języka religijnego*, Opole 1998.

⁵⁴ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Nowy Testament, Dz 3, 6, Poznań 1996.

- [14] Małunowiczówna L., *Antologia modlitwy wczesnochrześcijańskiej*, Lublin 1993.
- [15] Mayenowa R., *Spójność tekstu a postawa odbiorcy*, [w:] *O spójności tekstu*, red. M. R. Mayenowa, Wrocław 1971.
- [16] Misiurek J., *Zarys historii duchowości chrześcijańskiej*, Lublin 1992.
- [17] Packer J. I., *Theological reflections on the Charismatic Movement*, cz. 1, „Churchman”, 1980, 94/1.
- [18] Pasek Z., *Recepcja nowych idei ewangelicznych w Polsce*, „Studia Religiologica”, 1997, z. 30, s. 101–112.
- [19] Pasek Z., *Wspólnoty ewangelikalne we współczesnej Polsce*, [w:] *Ewangelikalny protestantyzm w Polsce u progu XXI stulecia*, red. J. Zieliński, Warszawa — Katowice 2004.
- [20] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 1996.
- [21] Puzynina J., *Człowiek, język, sacrum*, [w:] *Człowiek, dzieło, sacrum*, red. S. Gajda, H. J. Sobeczko, Opole 1998.
- [22] Rusecki M., *Istota i geneza religii*, Warszawa 1989.
- [23] Sambor J., *Magiczne i religijne (chrześcijańskie) akty mowy*, [w:] *Człowiek, dzieło, sacrum*, red. S. Gajda, H. J. Sobeczko, Opole 1998.
- [24] Searle J., *Czynności mowy. Rozważania filozoficzne języka*, Warszawa 1987.
- [25] Simons H. W., *Persuasion: Understanding, practice, and analysis*, Addison-Wesley Publishing Company, Reading 1976.
- [26] *Słownik teologii biblijnej*, red. L. X. Dufour, Poznań 1994.
- [27] *Słownik języka polskiego*, [online], <https://sjp.pwn.pl/> [dostęp: 22.02.2017].
- [28] Węclawski T., *Wspólny język religii*, Kraków 1995.
- [29] *Wielki słownik języka polskiego*, [online], <http://www.wsjp.pl/> [dostęp: 22.02.2017].
- [30] Włoch W., *Współczesne protestanckie ruchy charyzmatyczne w Polsce — problemy klasyfikacji*, „Nomos”, 2002, nr 39/40, s. 41–54.

**„DOTĄD O NIC NIE PROSILIŚCIE
W IMIENIU MOIM” (J 16, 24).
PRAGMATYKA WYPOWIEDZI
MODLITEWNYCH W EWANGELICZNYCH
WSPÓLNOTACH CHARYZMATYCZNYCH**

STRESZCZENIE

Artykuł poświęcony jest refleksji nad zachowaniami językowymi w grupach religijnych z kręgu protestanckiego ewangelizmu charyzmatycznego. Szczególną uwagę zwraca się w nim na modlitwę, której charakter odbiega od typowych modlitewnych aktów mowy spotykanych w bardziej tradycyjnych kościołach. Cechami wyróżniającymi ten rodzaj modlitwy są elementy mowy magicznej, a także brak klasycznych zwrotów modlitewnych o zabarwieniu apostroficznym.

Słowa kluczowe:

akty mowy, ewangelikalizm, modlitwa, pragmatyka językowa, ruch charyzmatyczny.